

Paproty – wieś labiryntów

Specjalizacja wsi wywodzi się z labiryntowego ukształtowania przestrzeni we wsi i wokół niej. Będzie się ona opierać na zagadnieniach związanych z labiryntem, torfem i źródłami. W ramach tworzenia produktu wsi mieszkańcy nauczą się prowadzić zajęcia edukacyjno – artystyczne z wykorzystaniem wikliny i torfu. We wsi powstaną labirynty, w których prowadzone będą gry i zabawy terenowe oraz różnorodne formy terapii. Labirynty służyć będą także do prowadzenia zajęć edukacyjnych i artystycznych. Przewiduje się także alternatywne, nawiązujące do specjalizacji wsi, wykorzystanie obiektów tracących dotychczasowe, związane z rolnictwem, funkcje.

1. Przebieg badań

Badania prowadzone w Paprotach służyły ewidencji zasobów - skarbów, które mogą okazać się przydatne przy tworzeniu usług i produktów związanych z labiryntami.

1 Czwartek 8. IX 2005

Pierwszy dzień badań poświęcony był wstępnemu rozeznaniu pola poszukiwań „skarbów”, oraz stworzeniu i przygotowaniu grupy poszukiwawczej do „eksploracji labiryntów” – badań potencjału rozwojowego w ramach tematu wsi.

Gubimy się - rysowanie labiryntów

W celu przygotowania mieszkańców Paprot do uczestnictwa we wspólnym poszukiwaniu skarbów (zasobów rozwojowych), uzgodniliśmy wspólną wizję tego, czym jest dla nas labirynt i co go cechuje. Rysując przykładowe labirynty ustaliliśmy że charakterystycznymi cechami takiej konstrukcji symbolicznej są: kręte drogi (gubienie się), ukryte skarby i strzegące ich potwory.

Gubimy się jeszcze bardziej – podchody

Ewidencja i waloryzacja zasobów rozwojowych wsi Paproty

Sprawdzając przyjęte wcześniej założenia, dotyczące natury labiryntu, wyruszyliśmy w podróż ujętą w ramy jednej z klasycznych „gier labiryntowych” – urządziliśmy podchody(ze stacjami -zadaniami).

2 Piątek 9. IX 2005

Wyprawa na torfowiska, łąka pod labirynt

Wraz z sołtysem Paprot – Stanisławem Rybickim, zwiedziliśmy łąki nad rzeką Grabową. Na jednej z nich powstanie labirynt wierzbowy.

Powstaje labiryntowa mapa Paprot

Na podstawie mapy, która powstała przy współpracy członków ekipy poszukiwawczej, ustaliliśmy na czym skupią się nasze poszukiwania. Za skarby (zasoby rozwojowe), na które zwrócimy szczególną uwagę, uznaliśmy elementy dziedzictwa kulturowego związane z: przestrzenią społeczną, gramami i zabawami, architekturą, krajobrazem, eksploatacją złóż torfu.

Wyprawa w poszukiwaniu skarbów

Wyprawa rozpoczęła się od położonej w centrum wsi świetlicy (miejsca naszych spotkań). W trakcie wędrówki po krętych ścieżkach trafiliśmy na prawie czynny piec chlebowy, poniemiecki cmentarz oraz do mieszkańców pamiętających dawne gry i zabawy.

Ognisko

Po zakończeniu wędrówki dotychczasowe odkrycia zostały podsumowane na wspólnym ognisku. Wypróbowaliśmy też jedną z odkrytych gier – małża, i nauczyliśmy się nowej – freezbee.

3 Sobota 10. IX 2005

Wyprawy w poszukiwaniu skarbów ciąg dalszy

Kontynuując poszukiwania natrafiliśmy na narzędzia do wydobywania

Ewidencja i waloryzacja zasobów rozwojowych wsi Paproty

torfu. Przy użyciu imaginoskopów zlokalizowaliśmy też punkty widokowe na dolinę rzeki Grabowej, odkryliśmy las krasnoludków (leżący w granicach wsi las bukowy, w którym drzewa mają tajemnicze dziuple sugerujące przejścia do podziemnego świata), górkę saneczkową i latawcową.

Przedstawienie teatru cieni p.t. "Labirynt"

Nasze odkrycia oraz koleje losu poszukiwaczy skarbów, zostały zaprezentowane w formie przedstawienia teatru cieni. Sztuka nosiła tytuł „Labirynt” i została przygotowana i przedstawiona przez uczestników badań.

2. Skarby ukryte w labiryncie

1 Torf

Rozległe łąki nad rzeką Grabową obfitują w złoża torfu. Do lat 50 - tych był on wydobywany i wykorzystywany na potrzeby energetyczne.

Pozyskiwanie

Wydobycie odbywało się na przełomie maja i czerwca, był to okres przerwy w pracach polowych. Używano do tego celu specjalnych narzędzi: noża i sztychówki. Ich konstrukcja pozwalała wydobywać torf w postaci tzw. cegieł, czyli brykietów torfowych. Urobek transportowano za koniem na desce. Praca nie była ciężka, wykonywały ją również dzieci.

Magazynowanie

Cegły torfowe suszyły się poukładane w stosy, najpierw na podwórku, zimą przenoszone były na strych w pobliże komina. Na niektórych strychach można znaleźć je do dzisiaj.

Zastosowania

Ewidencja i waloryzacja zasobów rozwojowych wsi Paproty

Wysuszone brykiety używane były zimą jako paliwo. Zdarzało się też, że służyły do wypełnienia ścian domostw zbudowanych w technologii ryglowej.

Alternatywnym sposobem wykorzystania cegieł i płytów wyciętych z torfu, jest budowa saun torfowych.

2 Miejsca spotkań mieszkańców

Mieszkańcy Paprot (nie tylko ci najmłodszy) mają dużo okazji do spotkań. Sprzyja temu istnienie we wsi kilku miejsc, które służą do tego celu.

Boisko

Wiejskie boisko położone jest przy drodze z Malechowa, w centralnym punkcie wsi. Powstało siłami społeczności lokalnej Paprot. Znajdują się na nim pola do gry w piłkę nożną i siatkówkę plażową oraz plac zabaw z huśtawkami najwyższymi w całym powiecie. Jest też miejsce na ognisko.

Świetlica

Świetlica znajduje się w sąsiedztwie boiska, naprzeciwko przystanku autobusowego. Jest wyposażona w scenę teatralną. Od dłuższego czasu nie używana, dawniej służyła jako miejsce zabaw wiejskich. Do lat 60 – tych przyjeżdżało tu kino. obecnie remontowana i doposażona siłami mieszkańców wsi.

Piaskownica

W lesie, na skraju doliny Grabowej, znajduje się odkrywka z której pozyskiwano żwir i wysokiej jakości piasek szklarski. Obecnie jest ona ulubionym miejscem zabaw chłopców. Czasem urządza się tu ogniska.

3 Krajobraz

Paproty położone są na brzegu rozległej pradoliny rzeki Grabowej. Teren obniża się z północy na południe. Wieś jest więc podzielona na „góre” gdzie bardziej wieje i na „dół” gdzie jest więcej wilgoci.

Ewidencja i waloryzacja zasobów rozwojowych wsi Paproty

Pagórkowata rzeźba terenu

Zróznicowana rzeźba terenu i zbocza wystawione na wiatr od północy stwarzają w części wsi położonej „na górze” bardzo dobre warunki do puszczania latawców.

Na „dole” wsi znajdują się miejsca służące zimą jako wyjątkowo długie zjazdy saneczkowe.

Lasy bukowe w granicach wsi

W granicach wsi znajduje się las bukowy, rozciągnięty na niewielkich wzgórzach. Liczne dziuple u podstaw starszych drzew sugerują przejścia do podziemnego świata. Las został więc nazwany „lasem krasnoludków”.

Punkty widokowe

Na „dole” wsi jest wiele miejsc, z których otwiera się rozległy widok na malowniczą dolinę rzeki Grabowej.

Łąki nad Grabową

Obecnie wykorzystywane głównie jako pastwiska. Nadają się pod uprawę wierzby energetycznej – stanowią znakomitą lokalizację dla labiryntów wierzbowych (po części są już labiryntem naturalnym), znajdują się na nich złoża torfu.

4 Architektura

Środowisko architektoniczne Paprot jest wyjątkowo „czyste”. Przeważają zabudowania poniemieckie, te z nich, które zostały odnowione lub zmodyfikowane, nie straciły cech charakterystycznych dla budownictwa tego regionu.

"Labiryntowy" układ dróg we wsi

Ewidencja i waloryzacja zasobów rozwojowych wsi Paproty

Rzeźba terenu, na którym położona jest wieś i otaczające ją lasy, powodują, że układ gospodarstw jest nieregularny. Drogi, przejścia i ścieżki łączące poszczególne domostwa tworzą skomplikowany, labiryntowy układ.

Bardzo duże gospodarstwa

Paproty to wieś, w której w czasach przedwojennych, gospodarstwa były wyjątkowo duże, być może największe w okolicy. Do dzisiaj można zauważyć, że niektóre zabudowania gospodarcze są ogromne. Wielkie stodoły otaczają podwórka po bokach, a budynki bramne odgradzają je od drogi.

Opuszczone siedliska

Na polach i w lasach otaczających Paproty znajdują się miejsca po opuszczonych siedliskach ludzkich. Można je poznać po zdziczałych drzewach owocowych i innych roślinach androgenicznych (róże, pokrzywy) – to pozostałości sadów i ogrodów. Niekiedy widoczne są pozostałości fundamentów i piwnic.

Na niewielkim wzniesieniu od strony Malechowa, znajduje się poniemiecki cmentarz. Jest posprzątny i zadbany. Często odwiedzają go potomkowie pochowanych tam osób. Popularna wśród dzieci legenda głosi, że ten kto zrywa przebiśniegi na cmentarzu będzie śnił koszmary.

Pozostałości niemieckiej infrastruktury

W okolicy piaskownicy znajduje się dawna strzelnica. Jest to nasyp ziemny w kształcie trójkąta ostrokątnego. Mieszkańcy wsi mówią, że jest tam też bunkier z czasów II Wojny Światowej, podobno pełen skarbów .

Po drodze z piaskownicy do wsi stoją tajemnicze ruiny. Jest to pozostałość wieży ciśnień. Żyją w niej jaszczurki, zaskrońce... a może i smoki?

Ewidencja i waloryzacja zasobów rozwojowych wsi Paproty

Piece chlebne znajdowały się dawniej w prawie wszystkich gospodarstwach. Pozostało ich niewiele. Ten, który znaleźliśmy, nadaje się wciąż do użytku. Wielu mieszkańców Paprot pamięta wciąż tradycyjną recepturę wypieku i smak domowego chleba.

Budownictwo z gliny

Większość budynków gospodarczych została wybudowana w technologii glinianej.

5 Dawne gry i zabawy

Dzieci i młodzież z Paprot znają wiele sposobów na wspólne spędzanie czasu. Od zawsze należały do nich gry i zabawy towarzyskie.

Podchody

Wśród gier popularnych za czasów młodości najstarszych mieszkańców Paprot, pierwszeństwo mają podchody. Zabawa, znana również wśród współczesnej młodzieży, ma formę gry terenowej, do której wykorzystuje się strzałki, listy z zadaniami, i zakodowane wiadomości. W podchody grano kiedyś w każdą niedzielę.

"Marynarz"

Charakterystyczna dla Paprot jest specyficzna odmiana gry w chowanego. Wykorzystuje się niej deskę – katapultę, na którą odkłada się po jednym patyku za każdego złapanego uczestnika zabawy. Kto nie został jeszcze złapany może się zakraść i wystrzelić wszystkie patyki w powietrze nadeptując na deskę z jednej strony. Osoba szukająca musi je z powrotem pozbierać, co daje czas, aby się zaklepać.

Wojny na kapiszony

Prochem wydłubwanym z kapiszonów, albo łepkami od zapalek nabijano własnoręcznie skonstruowane straszaki. Za ich pomocą Paproty staczały bitwy z pobliskimi Paprotkami.

Ewidencja i waloryzacja zasobów rozwojowych wsi Paproty

"Cipa"

Ta gra, dzisiaj już nie znana, była prawdopodobnie odmianą klipy, przypominającą minigolf.

"Małża"

Gra labiryntowa. Na boisku przypominającym zarys murów twierdzy lub labirynt, dwie drużyny strzegą swojego terytorium i ukrytego na nim „małża”. Przeciwnicy próbują przedostać się do „małża” po specjalnym torze. Są powstrzymywani poprzez wypychanie i wciągania, kto wypadnie z toru – odpada z gry. Charakterystyczny kształt boiska i elementy zapasów w grze, pozwalają sądzić, iż ma ona swoje źródła w formach treningowych stosowanych przez rycerzy starożytnych armii.